

Franjo Asiški – inspiracija za rehabilitaciju odnosa čovjeka i prirode

Ivana Zagorac

Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska

Rezime

Franjo Asiški, kršćanski svetac iz XII/XIII stoljeća i suvremeni zaštitnik ekologije, danas je često referirani autor u okolišnim etikama i bioetičkim teorijama. Čak i najoštriji kritičari njegove matične religije, koji u kršćanstvu vide ishodište savremene ekološke krize, u Franji pronalaze svijetli primjer suprotnosmjerne struje. “Revolucionarnost” Franjina nazora na prirodu stoga prvotno razmatramo u kontekstu tradicije odnosa kršćanstva prema prirodi. Inovacije koje zagovara i živi sv. Franjo – duboko religiozno uvjerenje u povezanost svega stvorenoga, insistiranje na duhovnoj i vrednosnoj egalitarnosti sastavnica prirode, proširenje pojma zajednice, odmak od anonimnosti – razmatraju se u glavnom dijelu rada. Završno se ističe inspirativnost Franjina modela življenog senzibiliteta prema prirodi za savremene rasprave.

Ključne riječi: Franjo Asiški, priroda, kršćanstvo, bratstvo, bioetički senzibilitet

FRANJO ASIŠKI¹ jedan je od najomiljenijih kršćanskih svetaca i popularna figura savremenih okolišnih i bioetičkih teorija. Kroza svoje specifično čitanje Svetog pisma, Asiški ustanovljuje novu interpretativnu mrežu tumačenja relacija između Čovjeka, Boga i Prirode. Danas će mnogima njegov poziv na siromaštvo i poniznost djelovati arhaično unutar savremene društveno-političke matrice, dok će njegov zagovor univerzalne ljubavi spram svega stvorenoga nositi karakter utopijskoga. Ipak, Franjina vizija sve do naših dana ostat će u bitnim elementima očuvana kroz franjevaštvo, a njegovo razumijevanje prirode nanovo će se aktualizirati u vremenu suočenom s izazovima višestoljetnog zatiranja ne-ljudske prirode. Franjo Asiški tako će postati često referiranim autorom, a njegovo proglašenje zaštitnikom ekologije pozvat će na jačanje specifičnog senzibiliteta spram prirode u doba suočavanja s globalnom ekološkom krizom, za koju mnogi, pak, optužuju upravo kršćanstvo.

Tradicija i inovacija u kršćanskim pogledima na prirodu

U najširim potezima naznačeno, takvo će prozivanje istaknuti umišljenost monoteističkih religija koje će vezu sa Stvoriteljem čuvati ekskluzivno za čovjeka, svodeći prirodu na puki resurs za zadovoljenje ljudskih potreba. Klasični reprezent navedenog stava jeste medievalist Lynn White, Jr., čiji je tekst iz 1967. godine istaknuo srednji vijek kao razdoblje utemeljenja ljudske oholosti i destruktivnosti prema prirodi, koja svoja uporišta traže u Svetom pismu i pozivu na dominaciju nad prirodom. Judeo-kršćansku tradiciju White će povezati sa savremenom globalnom ekološkom krizom, naglašavajući ipak da poveznica ne proizlazi iz jednoznačnih biblijskih uputa nego iz propagiranog i generalno prihvaćenog radikalno antropocentričnog svjetonazora. Daljnji razvoj tehnologije utoliko je mogao ići samo smjerom zaborava prirode, time

¹ Franjo Asiški (pravim imenom Giovanni Francesco di Bernardone) rođen je 1181/1182, a umro 3. ili 4. 10. 1226. godine. Usmeno je način života koji je Franjo zagovarao potvrdio papa Inocent III 1209. godine, dok je papa Honorije III 1223. potvrdio Pravilo Reda. Svetim ga je proglasio papa Grgur IX 16. 7. 1228., dakle nepune dvije godine nakon smrti. Tom prilikom Grgur IX naložio je izgradnju bazilike posvećene sv. Franji u Asiziju, koja je i danas središnje mjesto njegova štovanja. Sv. Franjo uza sv. Klaru, smatra se utemeljiteljem i drugog franjevačkog reda, klarisa, osnovanih 1212. godine.

stvarajući korijene savremenih ekoloških problema. Odnos kršćanstva i prirode, tvrdit će White, već je u srednjem vijeku imao veliku šansu za pozitivnu rehabilitaciju upravo s Franjom Asiškim, “najvećim duhovnim revolucionarom u zapadnoj povijesti”, čije je alternativno viđenje otvorilo mogućnost nadvladavanja “kršćanske arogancije prema prirodi”.² No, Franjine neortodoksne ideje, iako formalno potvrđene priznanjem Reda Manje braće, faktično su unutar crkvene misli bile potisnute u korist ideje o ljudskoj dominaciji nad prirodom kao direktnom implikacijom samog čina Stvaranja. Senzibilitet koji je sv. Franjo pokazivao prema prirodi navodi Whitea na zaključak da Franjina iznimnost u kršćanskome svijetu predstavlja potvrdu pravila. Takav stav, dakako, nije mogao ostati bez odgovora.

Ovdje ćemo slojevitu raspravu o utjecaju kršćanstva na prirodu ostaviti po strani i usmjeriti se na istaknutu, upravo “revolucionarnu” ulogu koja se u tom kontekstu pridaje Franji Asiškome.³ Susan Power Bratton tako će potvrditi Franjinu iznimnost, no naglasiti njegovu načelnu uklopljenost u tisućgodišnju kršćansku tradiciju obzira prema prirodi. Posebno se osvrćući na rane irske redovnike, autorica ih imenuje jednim od “najsnažnijih utjecaja na razvoj kršćanske umjetnosti i književnosti tokom srednjega vijeka”.⁴ U kontekstu odnosa prema prirodi, razdoblje njihova djelovanja podudarno je s velikim sječama šuma u svrhu stvaranja plodnih površina, izgradnje naselja ili pak svetišta. Djelomično su tome doprinicali i brojni svećenički redovi, no, kako navodi Power Bratton, njih je više privlačila osama koju im je mogla osigurati upravo netaknuta priroda. Brojni su primjeri njihova dubokog

² Lynn White, Jr., “The Historical Roots of Our Ecologic Crisis”, *Science*, New Series, Vol. 155, No. 3767 (Mar. 10, 1967), str. 1203–1207; ovdje str. 1207.

³ White svoju oduševljenost Franjom Asiškim zaključuje pozivom na njegovo proglašenje zaštitnikom ekologije (prijedlog koji je već 1960. dao zoolog Marston Bates realizirao je papa Ivan Pavao II dvadesetak godina kasnije). Whiteovu argumentaciju dijeli i Roderick Nash u knjizi *Wilderness and the American Mind*, koja je prvi put objavljena također 1967. godine. Dinamičnu raspravu posljednjih godina oživio je Peter Singer, intenzivno raspravljajući o utjecaju kršćanstva na produbljanje uvjerenja o opravdanosti nesmiljenog iskorištavanja životinja. Jednako kao i prethodni autori, i Singer će izdvojiti Franju Asiškoga kao svijetli primjer suprotnosmjernih nastojanja unutar kršćanstva.

⁴ Susan Power Bratton, “Oaks, Wolves and Love: Celtic Monks and Northern Forests”, *Journal of Forest History*, Vol. 33, No. 1 (Jan. 1989), str. 4–20; ovdje str. 5.

poštovanja prema šumama, poput legende o kršenju strogih pravila orijentacije crkve kako se ne bi moralo posjeći stablo starog hrasta. Poznate su i priče o redovnicima koji hrane izgladnjele divlje životinje ili ih spašavaju od lovaca i njihovih pasa. Hagiografije ponekad uključuju i ključne religijske predmete, poput krunice, koju redovnik stavlja na glavu divljega konja, štiteći ga tako od lovaca.⁵ Uza sv. Kevina i nekoliko drugih ranih irskih redovnika, koje ističe Power Bratton, poznate su i hagiografske bilješke o sv. Patriku, koje navode da je spasio srnu od lovaca i da je na tom mjestu kasnije izgrađena crkva, a za sv. Goderika zabilježeno je da je spasio jelena te da je čak i zmijama dopuštao da priđu vatri i ugriju se.⁶ Druge zgode govore da je sv. Ante Padovanski propovijedao ribama, sv. Goar komunicirao sa srnama, sv. Makarije ozdravio je hijenu itd. Za sv. Máedóca (Áedana) zabilježeno je da je na teritoriji svoje crkve pružao zaštitu svim živim bićima. Za svakoga ko prekrši zabranu ozljeđivanja ili ubijanja životinja predviđena je i kazna: “kratak život i pakao, bolest i glad”.⁷ Sveto tlo i životinjama pruža zaštitu.

U zaključnim komparativnim razmatranjima prakticiranja vjere kod irskih redovnika, pustinjaka i Franje Asiškoga, Power Bratton pronalazi tri temeljne sličnosti: preferiranje prirode kao mjesta za kontemplaciju, duboko poštovanje i suosjećanje prema životinjama, čak i onima “divljima”, koje pak, što predstavlja treće zajedničko obilježje, bez osjećaja straha prilaze redovniku i pridružuju mu se u specifičnom, mističnom zajedništvu.⁸ Ipak, treba primijetiti da je veliki broj takvih susreta jednokratne naravi i prožet je dubokim simboličkim značenjem kojeg valja otčitati u religioznom ključu. Franjo Asiški poštivanje ne-ljudskih stvorenja integrirat će u samu srž svojeg razumijevanja religioznosti, iskazujući pritom najviši stupanj aktivne participacije u njihovoj zaštiti.

Braća i sestre sv. Franje

Put od osebujne pojave srednjovjekovnoga vremena do gotovo mitološke figure umnogome je bio potenciran Franjinom specifičnom

⁵ Isto, str. 9–11.

⁶ Up. Jame Schaeffer, *Theological Foundations for Environmental Ethics: Reconstructing Patristic and Medieval Concepts*, Georgetown University Press, 2009.

⁷ Power Bratton, “Oaks, Wolves and Love”, str. 11–12.

⁸ Isto, str. 17–20.

povezanošću s prirodom. Gotovo neobrazovan i jedva pismen, sv. Franjo iza sebe je ostavio relativno mali broj radova.⁹ Iako su se prva pisana svjedočanstva temeljila na izjavama njegovih sljedbenika, već su i ti neposredni svjedoci pridodali emocijama i divljenjem obojenoj priči. Sumirajući biografske elemente Franjina života, on nam se otkriva kao paradoksalna ličnost: vitez koji donosi mir, usamljenik koji pronalazi sljedbeništvo, bogataški sin koji živi u siromaštvu, revolucionar koji živi pokorno. U duhovnome smislu, on je laik s dubokom religijskom intuicijom, kojem je posve strana skepsa prema pobožnosti žena ili ravnodušnost spram djece. Franjo hotimično zaobilazi društvene konvencije, skolastičku preciznost i skučenost, duhovnu i socijalnu odijeljenost. No, on čini i korak dalje. Već prva biografija¹⁰ govori o Franjinoj sposobnosti komuniciranja s bezumnim bićima, kao da su u pitanju ljudska bića, a ne ptice, ribe ili crvi, ponekad i vukovi. Holističko zahvaćanje života predstavlja osnovu Franjina nauka i življenja koje se, u maniru hagiografije, pretočuje u brojne paralele sa životom Isusa Krista, motivom vrlo prisutnim u opisima njegova života. Uprkos slojeva romanesknih pridodavanja, Franjinu empatiju i suosjećanje spram neljudskih živih bića, kao i prema neživoj prirodi, nije teško činjenično utvrditi. U slavljenju Boga kroz ono stvoreno, Franjo Asiški prakticira svoje teološko viđenje kosmosa.

Kršćanskom nazoru XII stoljeća nije stran senzibilitet prema prirodi, realiziran kroz snažno religijsko iskustvo, te Franjinu misao prvenstveno valja reflektirati u tome kontekstu. Ona se odražava u svakom od malobrojnih spisa koje je ostavio, počevši od korištene terminologije. Franjo se, naime, uopće ne koristi terminom ‘priroda’ (*natura*), što iz

⁹ Radovi koji mu se danas pripisuju uglavnom se odnose na molitve, pisma i pravila reda franjevac, te testament iz 1226. godine. Up: Regis J. Armstrong, J. A. Wayne Hellmann, William J. Short (ur.), *Francis of Assisi: Early Documents*, New City Press, New York, 1999.

¹⁰ Obično se smatra da je Toma Čelanski, prvi Franjin biograf, prvi životopis napisao 1228. (*Vita prima*) prilikom Franjine kanonizacije, a drugi 1246. godine (*Vita secunda*). “Službenom” Franjinom biografijom proglašena je ona sv. Bonaventure, za koju se, nasuprot ranijim radovima o sv. Franji, precizno zna da su je franjevci naručili 1260, odobrili 1263, a 1266. ustanovili kao jedini priznati Franjin životopis. Takav potez želio je osigurati primirje između suprotstavljenih stavova Franjinih sljedbenika. Ponovni interes za povijesnog sv. Franju oživio je 1893. objavom knjige Paula Sabatierija *Život Franje Asiškoga*, koja je postala nezaobilaznim osloncem u daljnjim istraživanjima, iako je u kršćanskim krugovima označena kao kontroverzna.

savremene perspektive, posebno s obzirom na titulu zaštitnika ekologije, u najmanju ruku iznenađuje. ‘Nebesa’, ‘Zemlja’, ‘Stvorenja’, ‘braća i sestre’, daleko su od modernoga scijentističkog raščlanjivanja prirode kao mreže zamršene strukture povezane zagonetnim, no dohvatljivim zakonima.¹¹ Termini kojima se Franjo koristi radije će naglasiti njegovo duboko religiozno uvjerenje u povezanost svega stvorenoga. Franjo neće posve zatomiti *drugost* prirode i utoliko će ostati u binarnome svijetu podjele na čovjeka i prirodu (razlikovanje koje će u sofisticiranoj i hijerarhiziranoj verziji predstaviti Toma Akvinski), no njegovo insistiranje na terminima bliskosti otkrit će prirodu kao područje koje je zadržalo autentičnu i neiskvarenu vezu sa Stvoriteljem. Estetičkom zadovoljstvu i religijski orijentiranoj privrženosti sastavnicama prirode, Franjo dodaje familijarnu relaciju ljubavi, koja daleko nadmašuje tada aktualno viđenje prirode kao poticajne scenografije za kontemplativni susret čovjeka i Stvoritelja.

U svom najpoznatijem spisu, “Pjesmi bratu Suncu”,¹² Franjo će se osvrnuti prvo na Sunce koje “nas rasvjetljava”, Mjesec i Zvijezde koje su “dragocjene”, zatim na Vjetar koji “uzdržava stvorenja”, kao što to čini i Zemlja, te na Vodu koja je “korisna i dragocjena”. Istovremeno će ih personificirati, pridodajući im karakteristike ljepote, poniznosti, veselja, snage, pojedinačno ih imenujući bratom ili sestrom. Ti *drugi* za Franju nisu bezimene jedinice ili zbirne imenice. Anonimnost je nadomještena osobnom naravi svega što nas okružuje, čime naša opstojnost “prelazi u sudjelovanje, solidarnost i bratstvo kosmičkih razmjera”.¹³ Franjino doba već nosi naznake promjene radikalne *autorske* perspektive koju čovjek zauzima u odnosu na prirodu: promatranje isključivo duhom sada je zamijenjeno promatranjem okom. U tome smislu, Franjo će organizirati proslavu Božića u Grecciju uz živu scenu jaslica kako bi se uspomena na Kristovo rođenje mogla “tjelesnim očima gledati”.¹⁴

¹¹ Roger Darrell Sorrell, *St. Francis of Assisi and Nature: Tradition and Innovation in Western Christian Attitudes toward the Environment*, Oxford University Press, 1988, str. 7–8.

¹² Koristimo se prijevodom sa starotalijanskog s. Judite Čovo, objavljen u: Jacques Le Goff, *Sveti Franjo Asiški*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2011, str. 96–97.

¹³ Luka Tomašević, “Ekološki problemi u duhu sv. Franje Asiškoga”, *Služba Božja*, 38 (1998), str. 73–88, ovdje str. 87.

¹⁴ Toma Čelanski, *Život svetoga Franje: Vita Prima*. Dostupno na: <http://www.franjeva-stvo.com>, pristup; 6. 12. 2010.

Priroda nije knjiga iz koje zaneseni redovnik treba iščitati mistične poruke, niti predstavlja metaforu koja traži odgonetanje; ona je za Franju u bitnome jednakog statusa kao i on sam ili njegovi sljedbenici. Iako usađen u tradiciju njegovanja senzibiliteta prema prirodi, Franjina konceptualna intervencija u vrednosno izravnavanje svih sastavnica prirode otkida ga od shematizma teološkoga naturalizma njegova doba.¹⁵ Arbitrarno tumačenje prirode s pozicije privilegiranog subjekta¹⁶ zamijenjeno je slavljem svega stvorenoga.

Inovativan odmak od doživljavanja prirode kao pukog nadahnuća za ekspresiju religijskog osjećaja u Franjinu zahvatu rezultira proširenjem pojma zajednice, preko zajednice svih ljudskih bića, do zajednice svega stvorenoga,¹⁷ što sumira najznačajniji *novum* Franjina svjetonazora. Priča o vuku iz Gubbije ilustrira takvu pojmovnu, ali i moralnu obuhvatnost. Hagiografska epizoda kazuje da Asiški ne samo da je uvjerio strašnoga ljudožderskog vuka u pogrešno usmjerene prehrambene navike, nego je uspostavio i uspješnu vezu između vuka i donedavno prestravljenih stanovnika Gubbije. Ljudi su se obvezali hraniti vuka i brinuti o njegovoj dobrobiti, dok im je on uzvratio svojom miroljubivošću. U idiličnom raspletu vuk je postao ravnopravan stanovnik sela. Franjina intervencija počiva na uvjerenju o jednakoj podložnosti i ljudi i životinja Stvoritelju, što strah od vuka čini suvišnim, istovremeno otvarajući svojevrstan komunikacijski kanal između čovjeka i životinje.

Izuzev nekoliko primjera konfrontiranja velikim, strašnim, divljim životinjama, Franjo će se u najvećoj mjeri posvetiti životinjama, poput ptica, riba, crva ili pčela. Herojsko sučeljavanje u maniru spasitelja ljudi on će zamijeniti suosjećanjem kroz praktičnu brigu za malehne i slabe životinje, one koje svakodnevno susrećemo i najlakše zanemarujemo. Pri tome, nije nevažna niti Franjina odluka na život u području duboko prožetom ljudskim utjecajem, u okruženju znatno drugačijem od onoga

¹⁵ Up. H. Paul Santmire, *The Travail of Nature: The Ambiguous Ecological Promise of Christian Theology*, Fortress Press, 1985.

¹⁶ Prema jednom ranom hroničaru, Franjo je o "Poemi bratu Suncu" rekao: "U hvalu Bogu napisao sam novu himnu o Njegovim stvorenjima, od kojih činimo stvari za svakodnevnu uporabu, a bez kojih ne možemo živjeti, čime čovječanstvo vrijeđa svojeg Stvoritelja." Navedeno prema: Michael W. Fox, *The Boundless Circle: Caring for Creatures and Creations*, Quest Books, 1996, str. 78.

¹⁷ J. Donald Hughes, "Francis of Assisi and the Diversity of Creation", *Environmental Ethics*, Vol. 18, No. 3 (1996), str. 311–320; ovdje str. 318.

ranijih pustinjaka ili usamljenih redovničkih zajednica u dubokim šumama. Priroda je Franji pružala idealno, no ipak samo privremeno utočište za kontemplaciju. Jedno od duljih razdoblja svojevrsnoga pustinjačkog života iskusio je tokom 1211. godine. Uprkos krajnje oskudnog života, Franji je život na osamljenom otoku, a kasnije u planini, bio jako drag “djelomično zbog divljine, djelomično zbog osamljenosti, a konačno i zato što je otuda mogao nazrijeti Asizi”.¹⁸ Okružen rastućom urbanizacijom, sv. Franjo ustanovio je ravnotežu između služenja potrebitima u gradovima i služenja svome osobnome duhovnom razvoju u osami prirode.

Proširenje koncepta bratstva, odnosno insistiranje na duhovnoj egalitarnosti, implicirat će i onu vrijednosnu. U praktičnom smislu, to će za Franju značiti propovijedanje ljudima, ali i cvijeću i pticama, u danima zimske hladnoće davanje najboljega meda i vina promrzlim pčelama i uopće iskazivanje brige slabima, nezaštićenima i isključenima, bili oni jedva primjetne životinje na našem putu ili prezreni gubavac odbačen od svijeta. Osjećaji horizontalne povezanosti i uzajamnog poštovanja Franju navode da se svim sastavnicama prirode, onim ljudskim kao i onim ne-ljudskim, obraća kroz termine ‘brat’ ili ‘sestra’. Intuicija o povezanosti svega stvorenoga Franju će nagnati da se odrekne svoje naizgledne različitosti te pjeva s pticama, ne prekida miševu u trku preko njegova bolesnoga tijela ili se prekorava što je ugasio “brata Vatru”, spašavajući vlastiti ogrtač.

Aktualnost Franjine misli

Živjeti u punini svoga religijskog uvjerenja za Franju je značilo iskazivati solidarnost i poniznost, posve u skladu s temeljnim odabirom siromaštva kroz koje autentično doživljavamo jednakost s drugima. Franjo tome pridodaje i poseban senzibilitet spram prirode, realiziran kroz poštovanje svih sastavnica prirode. Ljubav prema svemu stvorenom, čak i prema onome što je naizgled teško voljeti, poput strašnih zvijeri ili gubavaca, nije nepoznata u prethodećoj tradiciji. No, intenzitet kojim je sv. Franjo živio univerzalnu ljubav, združen s njegovom harizmatičnom pojavom, načinili su od njega arhetip življenog senzibiliteta

¹⁸ Johannes Jorgensen, *Saint Francis of Assisi. A Biography*, Longmans, Green, and Co., London–Bombay–Calcutta 1912, str. 148.

prema prirodi. U tome smislu opravdana je karakterizacija Franje kao “revolucionara”. Međutim, revolucija nije uspjela. Unatoč velikom broju sljedbenika, brzom širenju reda i formalnom prihvaćanju njegove misli unutar crkvene strukture, Franjin nazor na prirodu ostao je na razini epizodnog pojavljivanja. Tomu je u bitnome pripomoglo etabliranje Akvinčeve hijerarhične strukture koja je alternativna viđenja relacije Bog–Čovjek–Priroda izmjestila iz središta srednjovjekovnog i novovjekovnog svjetonazora. Tek su znakovi urušavanja racionalističke paradigme, globalno osviješteni kroz alarme o ekološkoj krizi, otvorili vrata za reaktualizaciju marginaliziranih pogleda na prirodu. Velike preteče integrativne bioetike, poput Alberta Schweitzera ili tvorca riječi ‘bioetika’ Fritza Jahra, i deklarativno i izvedbeno crpe iz vizije Franje Asiškoga. Sva trojica autora dijele religijsku motivaciju, no ona ne dokida teorijske i praktične aspekte poštovanja prirode i uvažavanja svih njenih sastavnica. Stoga Franjo Asiški predstavlja trajnu inspiraciju raznoliko utemeljenih savremenih okolišnih etika i bioetičkih teorija. Ipak, uza sva nastojanja, Franjino holističko viđenje prirode, sa specifičnim ne-antropocentričnim religijskim predznakom, suprotstaviti će se pokušajima definiranja unutar savremenih teorija.¹⁹ Svako teoretiziranje o “življenom senzibilitetu” na način Franje Asiškoga izgubit će dio svoje autentičnosti. S druge strane, upravo će njegov primjer ukazati na mogućnost življenja alternativnog pogleda na prirodu ♦

¹⁹ Više o tome vidjeti u: Ivana Zagorac, “St. Francis of Assisi: Bioethics in European Middle Ages”, Amir Muzur, Hans-Martin Sass (ur.), *Fritz Jahr and the Foundations of Global Bioethics. The Future of Integrative Bioethics*, LIT Verlag, Berlin–Münster–Wien–Zürich–London, 2012.

Ivana Zagorac

Francis of Assisi – An Inspiration for Rehabilitation of Man's Relationship with Nature

Summary

Francis of Assisi, the 12/13-century Christian saint and the contemporary protector of nature, is an author frequently cited today in environmental ethics and bio-ethical theories. Even the harshest critics of his own religion, who see Christianity as the origin of contemporary environmental crisis, see St. Francis as the bright example of the opposite. The “revolutionary” nature of his view of nature is thus first considered within the context of traditional Christian relationship with nature. The innovations advocated and lived by St. Francis – a deep religious belief in the connection among all creation, insistence on spiritual and value-based equality of elements of nature, expansion of the notion of community, distance from anonymity – are considered in the central part of the paper. At the end, the focus is on the inspirational value of St. Francis' model of experiential sensitivity to nature for contemporary debate.

Key words: Francis of Assisi, nature, Christianity, brotherhood, bio-ethical sensitivity.